

- інструмент для розвитку усного мовлення (створення власних коротких відеомонологів);
- спосіб інтеграції міжпредметних зв'язків (наприклад, створення відео на основі літературного твору).

Слід відзначити, що такі форми роботи роблять навчальний процес динамічним і наближеним до інтересів сучасних підлітків.

Висновки. Використання TikTok у навчанні української мови – це один із ефективних способів залучення учнів до активної, творчої, комунікативно спрямованої діяльності. Платформа дозволяє створити простір для самовираження, вільного мовлення, взаємодії та пізнання.

Учитель, який володіє цифровими технологіями, здатен зробити урок не лише цікавим, а й результативним. TikTok допомагає розвивати мовну, соціальну й інформаційну компетентності, формує позитивне ставлення до української мови як сучасного, живого й привабливого засобу спілкування.

Список використаних джерел

1. Андрієнко Є. В. Інстаграм-проект як одна з форм розвитку мовних і літературних компетентностей учнів». На Урок. URL : <https://surl.li/vvejem> (дата звернення: 11.11.2025).
2. Вишневська Г. Б., Мурмила М. В. Інтеграція технологій штучного інтелекту в мовну освіту: виклики та перспективи. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*: зб. наук. пр. / [редкол. Л. Б. Лук'янова (голова), Аніщенко О. В. (заступник голови) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2025. Вип. 1 (27). С. 100–113.
3. Вишневська Г. Б., Козловська Х. Р. Вивчення текстів офіційно-ділового стилю на уроках української мови за допомогою інноваційних методів у 5 класі НУШ. *Global science: prospects and innovations. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference.* Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2024. Pp. 415–423.

Юлія Вийванко,
vijvankoula@ukr.net

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
Ніна Свистун

ТИПИ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ ЗА ХАРАКТЕРОМ ЗМІСТОВИХ ВІДНОШЕНЬ У РОМАНІ М. МАТІОС «МАМІЙ»

Постановка проблеми. Сучасна українська лінгвістика активно досліджує різні аспекти структури та семантики словосполучень, адже саме вони є важливою одиницею синтаксичної організації тексту і вираження авторського задуму. Художній текст як особлива форма мовлення характеризується високим ступенем індивідуалізації мовних

засобів, серед яких словосполучення відіграють провідну роль у створенні емоційного тону та стилістичної виразності.

Роман Марії Матіос «Мамі» є яскравим зразком психологічної прози, у якій через систему образів і мовленнєвих характеристик персонажів відтворено складний внутрішній світ людини, її біль, страждання та материнську любов. Особливу увагу привертає мовна тканина твору, зокрема система словосполучень, які формують семантичну структуру тексту й допомагають розкрити авторський задум.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю поглибленого аналізу словосполучень як важливого засобу вираження змістових відношень у художньому тексті, а також прагненням розкрити специфіку мовного стилю М. Матіос крізь призму синтаксичних конструкцій.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Теоретичні засади поняття словосполучення, його структури та змістових відношень ґрунтовно висвітлено у працях І. Вихованця, П. Дудика, К. Шульжука, А. Загнітка, де уточнено типи зв'язків і семантичну класифікацію словосполучень. Мовностилістичні та художньо-естетичні особливості прози Марії Матіос досліджують О. Буряк, Г. Гримашевич, А. Вегеш, Г. Радько, однак синтаксичний аспект, зокрема типологія словосполучень у романі «Мамі», залишається недостатньо опрацьованим.

Мета – дослідити типи словосполучень за характером змістових відношень у романі Марії Матіос «Мамі», визначити їхню структурно-семантичну специфіку та функціональну роль у формуванні художньо-образної системи твору.

Завдання дослідження:

- з'ясувати класифікацію словосполучень за характером змістових відношень;
- відібрати та проаналізувати приклади словосполучень із роману Марії Матіос «Мамі»;
- визначити основні типи змістових відношень, реалізовані у творі;
- схарактеризувати функціональне навантаження словосполучень у структурі художнього тексту.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення – це непередикативна, підпорядкована реченню синтаксична одиниця, яка являє собою граматично та змістово поєднану конструкцію з двох або більше повнозначних слів. Зі змістового погляду воно виступає складним найменуванням певного явища або предмета дійсності, а з формально-синтаксичного – поєднанням повнозначних компонентів за допомогою підрядного чи сурядного зв'язку. Разом із мінімальною синтаксичною одиницею словосполучення бере участь у формуванні структури речення [2, с. 9].

На думку лінгвістів, словосполучення набуває комунікативної значущості лише в межах речення, проте воно має і відносну самостійність завдяки здатності виконувати номінативну функцію. Водночас ця функція радше виявляється як синтаксична, адже словосполучення уточнює або поширює зміст

основного слова. Лише деякі іменниково-прикметникові конструкції можуть ставати складними найменуваннями [1, с. 57].

Словосполучення як синтаксичні одиниці розрізняються й за характером змістових відношень між компонентами, що визначаються їхнім лексичним і граматичним значенням. Зазвичай виділяють три основні типи семантико-синтаксичних зв'язків:

1) атрибутивні (означальні) відношення виникають тоді, коли головне слово позначає предмет, а залежне – його ознаку (*красива дівчина, старанний учень, виняткова причина*). Залежним компонентом здебільшого виступають прикметники, займенники чи дієприкметники. У межах речення такі залежні компоненти виконують роль означення. Зазначимо, що одна й та ж граматична модель (наприклад, *ім. + ім. у родовому відмінку*) може виражати як атрибутивні, так і об'єктні відношення [3, с. 22-23];

2) субстанціальні відношення охоплюють суб'єктні та об'єктні. Перші характеризують зв'язок, у якому залежний компонент позначає діяча, тобто того, хто виконує дію. Вони найчастіше реалізуються у словосполученнях із дієсловами чи віддієслівними іменниками (*приїзд батька, розкидані вітром, знищено ураганом*). Іноді спостерігається збіг суб'єктних та об'єктних відношень (*характеристика учня*), що зумовлює явище синтаксичної омонімії. Об'єктні відношення формуються, коли головне слово вимагає залежного компонента, який позначає об'єкт дії або явище, пов'язане з нею (*співати пісню, орати трактором, підтриманий учасниками*). Залежне слово може вказувати на прямий об'єкт дії, знаряддя, виконавця, співучасника або предмет, що зумовлює зміст головного слова [5, с. 41-42];

3) адвербіальні (обставинні) словосполучення виражають умови, за яких відбувається дія або виявляється ознака. Вони поділяються за значенням на часові (*повернутися вранці, приїхати через місяць*), просторові (*жити в селі, йти полем*), цільові (*подарувати на пам'ять, приїхати відпочити*), причинні (*вчинити наперекір, не спати від хвилювання*) та ін. [6, с. 12].

Марія Матіос виявляє високу майстерність у використанні синтаксичних конструкцій, особливо словосполучень, які відіграють важливу роль у створенні художнього образу. У романі «Мамі» авторка вміло поєднує різні типи словосполучень, завдяки чому текст набуває природності, експресивності та стилістичної довершеності. Наприклад:

- «*благальний погляд*», «*велика втома*», «*божесвільні корективи*», «*найчорнішої біди*», «*осиротіла мама*», «*фальшивої жалості*», «*материнським серцем*», «*усі травмовані*», «*важкі часи*», «*скаламученими очима*», «*батьківська хата*», «*родинне добро*», «*великих нервів*», «*маміні слова*», «*рідну дитину*», «*ледь чутний голос*», «*нестримний страх*», «*нервові бемкання*» [4] – означальні;

- «*тужити з нею*», «*зв'язок з сином*», «*ранити поранених*», «*перепоховання сина*», «*говорити з мертвими*», «*труну не відкривали*»,

«смерть синів», «вмивалася сльозами», «їла сльозами», «грішу думкою», «трималася за хрест», «обнімала би сина», «зла на людей» [4] – субстанціальні;

- *«вирватися з пекла», «розривали зсередини», «забухало у скронях», «гамселила з відчаю», «вислизаю з дому», «витікають із мене», «притихла з подиву», «боротися через сумнів», «цвяхи в серце, «лід під грудьми», «заспокоєна в небесах», «ріже під колінами» [4]* – обставинні.

Авторка демонструє надзвичайну чутливість до відтінків значення та емоційного забарвлення мовних одиниць. Вживання словосполучень різних типів не є випадковим: кожне з них виконує певну функцію в тексті, сприяє деталізації образів і передає внутрішній стан персонажів.

Означальні словосполучення в романі здебільшого концентрують увагу на якості або характеристиці предметів і людей, допомагаючи створити психологічний портрет героїв та передати атмосферу сцени. Наприклад, *«благальний погляд»* або *«осиротіла мама»* не лише описують зовнішні ознаки, а й несуть емоційне забарвлення, підкреслюючи страждання та переживання персонажів. Через атрибутивні словосполучення авторка формує опорні точки для розуміння внутрішнього світу героїв і підкреслює драматичну напругу подій.

Субстанціальні словосполучення виконують роль дії або взаємодії між об'єктами та суб'єктами, що дозволяє відтворити поведінку персонажів та хід подій. Конструкції *«тужити з нею», «говорити з мертвими», «перепоховання сина»* не просто повідомляють про події, а створюють ефект безпосередності, відображаючи внутрішню боротьбу героїв, їхню втрату та психологічну напруженість. Часто такі словосполучення містять елементи емоційного забарвлення, що підсилює драматизм роману.

Обставинні словосполучення визначають контекст дії або стану, уточнюють умови, час, місце, причину чи мету подій. Наприклад, *«вирватися з пекла», «розривали зсередини», «гамселила з відчаю», «ріже під колінами»* передають фізичні та психоемоційні відчуття персонажів, створюючи ефект присутності та інтерактивного переживання читачем. Вони поєднують часові, просторові й емоційні характеристики, що робить сюжет більш динамічним і реалістичним.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, особливістю словосполучень у романі є їхня функціональна взаємопов'язаність: атрибутивні уточнюють і деталізують образи, субстанціальні підкреслюють дію та взаємодію, обставинні – створюють контекст і емоційний фон. Разом вони формують цілісну синтаксичну та семантичну структуру тексту, забезпечуючи гармонію між сюжетом та психологічною характеристикою персонажів.

Аналіз словосполучень у романі *«Мамі»* демонструє, що Марія Матіос володіє високим рівнем синтаксичної та стилістичної майстерності. Кожний тип словосполучень виконує не лише граматичну або номінативну функцію, а й активну роль у формуванні художньо-образної системи твору, підсилюючи експресивність, емоційність і психологічну глибину тексту.

Список використаних джерел

1. Арібжанова І. М. Граматичний статус словосполучення. *Українське мовознавство*. 2009. Вип. 39. С. 53–62.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
3. Загнітко А. П., Миронова Г. М. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 223 с.
4. Матіос М. Мамі. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2023. 288 с.
5. Шулжук К. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.
6. Янко Н. О., Мірошник І. В. Синтаксис української мови: Словосполучення. Чернівці: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2024. 60 с.

Олеся Вирста,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка;
Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент
Оксана Вербовацька

ВЛАСНІ НАЗВИ У ТВОРІ «БІГУНИ» ОЛЬГИ ТОКАРЧУК

Ономастика – розділ мовознавства, що вивчає власні назви з погляду походження, будови, розвитку, функціонування, правопису тощо. Вона тісно пов'язана з іншими галузями мовознавства – лексикологією (власні назви – складники лексичної системи мови), лексикографією (укладання ономастичних словників), дериватологією (творення власних назв відбувається за допомогою наявних у мові способів і засобів деривації), діалектологією (використання місцевих форм власних назв, особливо мікротопонімів), орфографією (дослідження особливостей написання власних назв), а також із багатьма іншими науками, зокрема географією, історією, археологією, етнографією, краєзнавством тощо [1].

Власні назви, тобто слова чи словосполучення, спрямовані на позначення індивідуальних об'єктів, досліджують в різних галузях науки, зокрема в філософії, мовознавстві, історії та психології. Вони є невід'ємним компонентом передачі атмосфери та ідей, закладених в основі твору. Власні назви допомагають письменникам виразити їхній потенціал, створювати яскравих персонажів та неповторні світи [3]. Вони формують семантичний і символічний простір художнього тексту, надають йому глибини та змістовності.

Українську літературну ономастику має напрацювання як теоретичного, так і прикладного характеру, серед відомих дослідників – Ю. Карпенко, Л. Белей, Г. Шотова-Ніколенко, В. Галич, О. Сколоздра-Шепітко та ін.

Власні назви в тексті дають неоціненну інформацію для інтерпретації цього твору, нерідко й таку, що іншими способами в тексті не виражена. Вони забарвлюють, увиразнюють текст, виконуючи й істотну текстотвірну